

ÜNİVERSİTELEŞMENİN ANA PRENSİPLERİ

-Uluslararası Avrupa Türkiye Üniversitesi, Neden ve Niçin?-'1

1 Rekabeti Ön Plana Çıkarma

Küreselleşme, sadece finans kapitalinin sınırları engelsiz aşması ve dünyanın her köşesine ulaşabilmesi değil, aynı zamanda bilgi ve iletişim alanında, bilimin ve teknolojinin de dünya çapında yayılma şansını bulmasıdır. Bu anlamda, sadece gelişmiş olan OECD ülkeleri değil, onların yanı sıra sayıları 150'yi bulan ve gelişmekte olan ülkeler de küreselleşmenin sonucu dünyaya kapılarını açmışlardır. Dış ticaretin liberalleştirilmesi anlamına gelen bu yeni ekonomi politikası, gelişmekte olan ülkelere her zaman çıkar sağlamamış, aynı zamanda bunların içinden en az 90 ülkenin kaybedenler tarafından yer almasına da neden olmuştur. Kazanan devletlerin batı teknolojilerini çok başarılı bir şekilde adapte edebilen ülkelerden oluştuğunu Güney Kore, Singapur, Tayvan ve Hong Kong örneklerinden görmek mümkündür. Bu ülkeler, ihracat mallarının kalitelerini batı standartlarına yükseltirken, işgücü ücretlerini de oldukça düşük tutmayı başarmışlardır. Buna karşın, bazı batı ülkeleri ve bu arada AB üye ülkeleri iki alternatifle karşı karşıya kalmışlardır. Bunlardan birincisi, mevcut işgücü ücretlerini ve sosyal masrafları üçüncü ülkelerin seviyesine düşürmek; ikincisi ise, bilime dayalı ekonomiye geçişi hızlandırmaktır. Bu ikinci sürecin Batı Avrupa ülkelerinde kısmen başarıldığını takip etmek mümkündür. ABD'nin ise bu global güçler rekabetinde Batı Avrupa ile karşılaştığındaki, oldukça ileri hamleler yaptığı görülmektedir. Bunları şu şekilde sıralayabiliriz:

ABD, özellikle son 20 yıl içinde yeni buluşlar yaparak dünya pazarına AB ve Japonya'ya kıyasla daha kaliteli yeni ürünler sunabilmiştir.

ABD, orta vadede de sadece askeri ve jeo-stratejik alanlarda değil, aynı zamanda araştırma ve elde edilen sonuçları pratiğe aktarma alanında da lider olma konumunu koruyacaktır. Uzun vadede bu durum, AB, ama özellikle Almanya, lehine değişebilir.

Nasıl oluyor da ABD, bu başarı grafiğini geçen çeyrek yüzyılda ve önümüzdeki orta vadede böyle devam ettirebiliyor? Bu sorunun cevabını aşağıda sıralanacak alanlarda aramak ve bulmak mümkündür.

ABD, hem devlet olarak hem de özel sektörü aracılığıyla araştırma alanlarına oldukça yüksek yatırımlar yapmaktadır. Sadece dünyaca ünlü Berkeley Üniversitesi'ne yapılan yıllık bağış miktarı 1,44 milyar dolardır.

Üniversitelerde elde edilen araştırma sonuçları, özel sektöre ve sivil toplum kuruluşlarının hizmetine hızlı bir şekilde aktarılmaktadır.

Elit Amerikan üniversiteleri, çok başarılı bir performans sunmaktadır.

¹ Bu sunum 23-25 Ekim 2014 tarihinde düzenlenen **Almanya ve Türkiye'de Göç, Kültürel Çeşitlilik ve Demografik Geçiş Sürecinde Eğitim Politikaları ve İnovatif Yaklaşımlar** başlıklı Türk-Alman Bilim Yılı Uluslararası Çalıştayı'nda yapılacaktır. Çalıştay Mekanları: **Akdeniz Üniversitesi & Sea Life Resort Hotel, Antalya**. Türkiye Eğitim Araştırmaları Birliği tarafından Uluslararası Eğitimler Birliği, Hamburg Üniversitesi, Akdeniz Üniversitesi, Maastricht Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi işbirliği ile düzenlenmektedir.

Bu durum karşısında, AB cephesinden bakılınca ümitsizliğe kapılmanın nedenleri var mıdır? Bu sorunun cevabını 'elbette yoktur' diye kesip atmadan önce, AB'nin 2000'li yılların ABD'si ile kısa bir karşılaştırmasını yapmak yerinde olacaktır. Bu karşılaştırma uzun süreceğinden, sonuç olarak yine şunu vurgulamak mümkündür: Geride bıraktığımız yüzyılın 90'lı yılları ABD'nin hamle yılları ve buna bağlı olarak da tek hegemon olma süreci olarak görülebilir. Ancak, AB için de bulunduğumuz 2000'li yılların ilk on yılı bu yönde önemli işaretler vermektedir ve dünya çok kutupluluğa doğru bir gelişme sürecine girmiştir. Aynı soruyu, Türkiye cephesinden bakınca da 'bazı şartlar yerine getirildiğinde' geleceğe ümitle bakabiliriz biçiminde cevaplayabiliriz. Çünkü:

Bizim de bilimsel/entelektüel kişi ve birikimimiz, oran olarak diğer ülkelerin, örneğin Almanya'nın, Fransa'nın ve Yunanistan'ın altında değildir.

Avrupa'ya kısa bir zaman kalmak için göç eden kitle, artık birinci neslin trajik ve dramatik travmasından sıyrılmıştır ve bu ülkelerde kalıcı olma gerçeğine göre yeni konumunu belirlemeye çalışmaktadır.

Şimdiye kadar, kültür öğelerinden olan camilerini ve cem evlerini çok başarılı bir şekilde inşa etmiş ve bir yerde kendini ispatlayabilmiştir.

Göçün 50'li yılları içinde ortaya çıkan 3'üncü, 4'üncü ve 5'inci neslin gerek fiziksel yapısı ve gerekse psikolojik konumu oldukça ümit vericidir. Ancak, hâlâ yeni neslinin sadece küçük bir bölümünün başarılı olduğunu görüyor, bunun da onların zeki ve çalışkan olmalarından kaynaklandığını biliyoruz. Çünkü Alman eğitim sistemi, burada kendine düşen görevi ancak kısmen yerine getirebilmiştir. Öğrencilerimizin çoğunluğunun başarısızlığı, aslında geleceği karamsar göstermektedir. Çok azı lise eğitimini tamamlayabilmekte ve onların da ancak bir bölümü yaşadıkları ülkenin üniversitelerini bitirebilmektedirler. Bu başarısızlığın bazı nedenlerini kendi aile yapımızda aramamız gerekiyorsa -ki bunu aramalıyız- ana nedenleri, yaşadığımız ülkenin eğitim politikasında ve özellikle göçmen çocuklarına dönük başarısız yöntemlerinde görmek mümkündür. Üniversitede okuduğu iddia edilen 50.000'lerin üzerindeki öğrencilerimizden küçük bir bölümü başarıyla mezun olabilmekte, mezun olanlarına da iş bulmada çeşitli engeller çıkartılmaktadır. Alman üniversitelerinde öğrenciler, ABD'deki, Fransa'daki, Japonya'daki ve İngiltere'deki öğrencilerle karşılaştırıldığında eğitim sürecinin daha uzun olduğu görülmektedir. Bu süreçle orantılı olarak öğrencilerin daha başarılı olduğu iddia edilemez. Bunun bazı nedenlerini, Alman üniversiteleri öğrencilerinin motivasyon eksiklikleri, öğretim kadrolarının normalin üstünde yaşlanmış olmaları yanında, üniversitelerin organize ve yönetim yapılarında aramak gerekmektedir.

Bu gelişmelerin ışığı altında üniversitelerin de değişime uğradıklarını ve hizmet sunan büyük bir işletmeye doğru eğilim gösterdikleri göz ardı edilmemelidir. Yine, bilimin kendisinin de değişime uğrayarak yeni boyutlar kazandığını gözlemlemekteyiz. Buna göre bilim küreselleşmekte, pahalılaşmakta ve rekabetçi bir karakter kazanmaktadır.

Çözüm Önerileri

Akademik kariyerin uluslararası standartlara uygun olarak farklılaştırılması (3 yıllık lisans eğitimi),

Yeni bir üniversite yasasıyla, üniversite yönetimine daha geniş yetkilerin verilmesi ve bölümlerin mali giderlerinin kendilerince yönetilmesi,

Üniversitelerin devletten bağımsız vakıf üniversitelerine dönüşebilmeleri,

Üniversite bütçesinin bir bölümünün ölçülebilir başarıya göre düzenlenmesi,

Profesör maaşlarının başarı ölçütlerine göre düzenlenmesi,

Genç araştırmacıların (Asistan ve Doçentler) kendi başlarına araştırma yapabilmeleri ve şahsiyetlerini koruyabilmeleri,

Üniversitelerin finans kaynaklarının sağlam temele oturtulmasıdır.

2 Neden Bir "Uluslararası Avrupa –Türkiye Üniversitesi" ?

2.1 Genel Bakış

Uluslararası Avrupa-Türkiye Üniversitesi (ETU) fikri, 1996 yılında tartışılmak üzere ITES/ATA-Enstitüsü (Avrupa-Türkiye Araştırmaları Enstitüsü, Hamburg) tarafından kamuoyuna sunulmuştu. O zamanlar, basınımda Sabah, Cumhuriyet, Hürriyet, Güneş, Türkiye, Milliyet, Zaman gibi gazeteler 1998 den beri birçok kez bu konu üzerine yayınlar yapmış ve desteklemişlerdi. Bu fikir, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti eski cumhurbaşkanlarından Süleyman Demirel tarafından da benimsenmiştir. Eski Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer de, Stuttgart ziyareti vesilesiyle kendisine anlatılan bu projeyi desteklediğini ve gerekirse hamiliğini yapabileceğini söylemişti.

Almanya'da zamanın eski Federal Eğitim Bakanı Jürgen Rüttgers de, İstanbul'da Almanca eğitim verecek bir üniversitenin kurulması için yapılan 30.9.1997 tarihli Alman-Türk Antlaşmasını baz alarak Demirel'i desteklemişti. (Die Welt Gazetesi, 18.8.1999, sayfa 15). Rüttgers'in arka planda kalarak, ama hararetle desteklediği Almanya'nın İstanbul'da kurması planlanan ismiyle 'Batı Üniversitesi' (West-Universität), Almanca eğitim verecekti. Bu üniversite aynı zamanda, Almanya'dan Türkiye'ye geri dönen Türk gençlerine kaliteli bir eğitim verilmesi için de düşünülmüştü. Ancak, yurtdışı işlerinden sorumlu bir Bakanımızın Başkanışmanı, zamanın Federal Almanya Cumhurbaşkanı Sayın Rau'ya bu projeye karşı olduğunu anlatınca iş sürüncemede kalmıştı. Bunun dışında, Türkiye'de birçok okul ve özel üniversite ile Marmara Üniversitesi'nin belli bölümleri iki dilde eğitim vermekte; Almanya'da ise Türkçe, belli koşullar yerine getirilebildiğinde ikinci yabancı dil olarak seçilebilmektedir. ATA Enstitüsü'nün öncülüğünde yürütülen bu fikir jimnastikleri, aradan geçen zaman içinde gelişerek ETU'yu kurma inisiyatifine dönüşmüştü. 28.10.2001 tarihinde Berlin'de yapılan toplantıda, çeşitli üniversitelerde ve araştırma kurumlarında görevli 13 bilim adamı bir araya gelip "Geçici Ön Çalışma Grubu'nu" kurarak, üniversitenin kurulması için bir vakıf oluşturmak amacıyla çalışmalarına başlamışlardır.

Türkiye ve Avrupa'da birçok üniversite mevcutken, Uluslararası Avrupa-Türkiye Üniversitesi'nin kurulmasına günümüzde neden daha çok ihtiyaç duyulmaktadır?

2.2 Avrupa Entegrasyonu ve ETU'ya Duyulan İhtiyaç

Uluslararası Avrupa-Türkiye Üniversitesi'nin kurulmasına duyulan ihtiyacı anlamak için Avrupa entegrasyon politikasının ekonomik ve siyasal amaçları ve zamanla geçirdiği değişimlerin üzerinde özet şeklinde olsa da durmak gerekir.

Avrupa'da kalıcı bir barışı sağlamak düşüncesi İkinci Dünya Savaşı henüz sürerken ortaya atılmıştır. Bu alanda yürütülen çalışmalar, D. Mitrany'in teorik çalışmalarını kendilerine temel almışlardır. Bu düşünürün 1943 yılında yazdığı 'A Working Peace System' adlı eserinde belirttiği gibi "sosyal ve ekonomik istikrarsızlıklar savaşın ana nedeni" olarak görülmüş ve buna karşın 'sosyal ve ekonomik refah' ise 'barışın ön şartı' olarak ortaya konmuştur.

Savaşın hemen bitiminde zamanın Büyük Britanya Başbakanı W. Churchill, 1946 yılında dünya savaşlarının bir daha Avrupa'da çıkmaması için 'Birleşik Avrupa Devletleri'nin' (Vereinigete Staaten von Europa) kurulmasını vurguladıktan sonra, bunun özgürlük, adalet ve eşit koşullar altında ekonomik entegrasyona dayanması fikrini ortaya atmıştır. Aynı sıralarda, Avrupa Direniş Hareketi de Avrupa gibi görelî küçük bir kıtanın 30 hür devleti barındırdığı için dünya savaşları yarattığını söylemiş ve 'Avrupa Birleşik Devletleri' projesinin hayata geçirilmesi için uğraşmışlardır. Bu düşünceyi çok geri tarihlere götürmek mümkündür. Mitlerden (Mitoloji) ve selektik anlayışlardan yola çıkılınca, eski Yunan'a kadar gerilere

gidilmektedir. Örneğin, Federalist Avrupa düşüncesinin babalarından biri sayılan Richard Graf Coudenhove-Kalergi 'Eski Yunanistan'ı ilk Avrupa' olarak saymaktadır. Eski Yunanistan ile Pers İmparatorluğu arasındaki savaşların 'Avrupa düşüncesinin ilk temellerini oluşturduğumu' iddia etmektedir. Bu tezin tarihi doğruluğu oldukça su götürür olmasına rağmen, Avrupa kendi kimliğini hep 'şark'la arasına koyduğu kalmı çizgilerle' ifade etmeye çalışmıştır. Buna karşın, günümüzde şahit olduğumuz Avrupa bütünlüşme sürecinin babası Jean Monnet'ye göre 'Avrupa hiçbir zaman var olmamıştır. (...) Gerçek Avrupa yaratılmak zorundadır'. Monnet, bu düşüncesini 1950 yılında Avrupa devletleri arasında uyum sağlayarak savaş tehlikesini orta ve uzun vadede tamamen ortadan kaldırmak için verdiği siyasi uğraşlar devresinde dile getirmiştir. Monnet ve arkadaşları, gelişmiş ve sanayileşmiş Avrupa ülkeleri arasında 'hükümetlerarası ilişkiler' yerine, 'ulusüstü/supranasyonal ilişkileri' düzenlemek için bir proje üretmişlerdir. Buna göre, geleneksel devlet yetkilerinin bir kısmı, devletlerden bağımsız çalışan bir 'yüksek otoriteye' devredilmesi konusunda hemfikir olmuşlardır. Bu şekilde oluşan kurumlarda çalışan kişilerin, atandıkları ülkelerin temsilcisi gibi hareket etmemeleri temel alınmıştır ve onların geldikleri üye ülkeleri temsil etmedikleri tezinden hareket edilmiştir. Dolayısıyla da kendi ülkelerinden emir almadan çalışmaları beklenmektedir.

1950 yıllarının başından başlayarak günümüze adım adım süren ulusüstü bir birlik sürecinin temel gayesi, 'Avrupa'da barışı sağlamaktır'. Buna göre, her iki dünya savaşı da Alman ekonomisinin politik-askeri alana kayması ve Alman ekonomisinin can damarı ise, kömür toprakları ilhak etmek istemesinden doğmuştur. Alman ekonomisinin can damarı ise, kömür ve çelik sanayi idi. Savaş riskini bertaraf etmek için Almanya'nın endüstrisini yok etmek yerine, Almanya'yı Avrupa içinde bağlamak, entegre etmek ve buna da kömür ve çelik sektörleriyle başlamak gerekliydi. Entegrasyon alanı daha sonra, neo-fonksiyonalist teorisinin öngördüğü doğrultuda diğer endüstri sektörlerini de kapsamalıydı ve sektörel bütünlüşme tüm üretim faktörlerinin de zamanla bu sürece katılımıyla ekonomik bütünlüşmeye götürecekti ve bu da siyasal birliğin gerçekleşmesinin anahtarı olacaktı.

1951-1952 yılında kömür, demir ve çelik alanında imzalanan Montan Birliği Antlaşması ve 1957-1958'de Avrupa Ekonomik Topluluğu Antlaşmaları kapsamında alınan kararlar, her ne kadar ekonomiyi ön planda tutsa da; politik amaç, gelecekte çıkabilecek savaşları önlemek, 'ebedi barışı' (Kant) ve kozmopolitik özgürlüğü gerçekleştirmektir. Bu anlamda, Kömür Çelik Topluluğu'nun babası sayılan zamanın Fransa Dışişleri Bakanı Robert Schumann'ın 9 Mayıs 1950 tarihli konuşmasındaki şu sözlerinin Topluluğun amacını ve karakterini son derece açık bir şekilde ortaya koyduğunun altını özellikle çizmek istiyorum: "Avrupa tek ve genel bir plana göre kurulmayacaktır. Belli alanlarda yoğunlaşmış işbirliği, zamanla fiili bir dayanışma yaratacaktır. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Avrupa Federasyonu için ilk basamak olarak ekonomik gelişmenin derhal kurulmasını sağlayacaktır" (V. Bozkurt, s. 35).

Barışa Giden Yol: Ekonomik Bütünlüşme

Churchill'in, Federalistlerin ve Fransa Hükümeti'nin bu teşhisleri tabii ki biraz safdilaneydi. Ama Avrupa'nın ekonomik temelde entegrasyonu/birleşmesi, yine de başarılı olmuştur. Çünkü hem savaşın yeni çıkmış Avrupa'nın yeniden yapılanmasına katkıda bulunarak, hem de politik, ekonomik ve kültürel tabanla yakın bağlar kurarak sorunların çözümünde ve düşmanlıkların ortadan kaldırılmasında büyük rol oynamıştır. Örneğin, Almanya ile Fransa'nın geçmişte ezeli düşman olduklarına, bugün geriye doğru bakınca biraz şaşırtmamak mümkün değildir.

Avrupa ülkelerinin 'Avrupa' kavramı içinde entegrasyonu, yani birliğe doğru ülkeler arası uyum sağlaması, ekonomik yapı ve gelişmeleri birbirine çok benzeyen altı ülke ile başlaması, bu başarının temel anahtarlarından birini oluşturmuştur. Savaşın yeni çıkan bu ülkelerin

amaçları belliydi: Özgürlüğü korumak, barışı sürekli kılmak ve toplumlarının refah düzeyini sürekli yükseltmek.

Avrupa Ekonomik Topluluğu'ndan sonra Avrupa Birliği'ne dönüşen bu organizasyona, zamanla Avrupa'da uyum politikasının gelişmesine katkıda bulunacağı beklenen ve Avrupa Birliği'ne girme koşullarını yerine getirebilen diğer ülkeler de üye olmuşlardır. Üye olma kriterleri, günümüze kadar ilk planda ekonomik değil, siyasiydi. Yunanistan, Portekiz ve İspanya'nın üyelikleri siyasi koşullar ve amaçlara göre gerçekleşmiştir. Orta ve Doğu Avrupalı aday ülkelerle sağlanan entegrasyonda siyasi temellere dayanmıştır ve bu nedenle de anlamlıdır. Yine siyasi nedenler ile Türkiye'nin AB'ye üye olmasına mani olunmak istenmektedir. Bu çerçevede, Avrupa'nın önde gelen haftalık dergilerinden Der SPIEGEL'in 7 Ocak 2002 tarihli sayısındaki bir yazı dizisinde yer alan cümleler özel bir anlam kazanmaktadır. Avrupa mirasımı konu alan ve 9 hafta süren bu dizinin ilk yazısında batının kimliğini bin yıllar boyunca hep 'doğuya karşı' tarif ettiği vurgulandıktan sonra söz, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliğine getirilmektedir. Der Spiegel'e göre;

"Türkiye'nin AB'ye üyeliği konusunda yürütülen tartışmalarda her ne kadar insan haklarına uyum ve AB istihdam piyasasının Türk iş gücüne açılımı gibi konular ön plana çıkıyorsa da, özünde Hıristiyan olmayan bir ülkenin Topluluğa üye olup olamayacağı yatmaktadır". (Der Spiegel, Nr. 2/8.1.02, s. 52.)

Toparlarsak denilebilir ki, üye olacak ülkeler politik kriterlere göre seçilmekte, ama üyeliğe alınma idari işlem olarak gerçekleştirilmektedir.

2.4 Entegrasyon Modelinin Kendi İçindeki Sorunları

Avrupa Entegrasyon modeli verimli görünse de, uyum politikası amaçlarına ters düştüğü için bazı problemler yaratmıştır. Bu nedenleri aşağıda kısaca sıralayabiliriz:

- ✓ Ekonomik bütünleşmenin itici ama arka plandaki faktörler ile entegrasyon sonrasındaki ✓ belirlenen yeni hedefler ve beklentileri belirleyen değişen faktörler arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulmamıştır. Yayılmanın (spill over) otomatik olarak kabul edilmesi yanlışır. İlerleyen entegrasyon sürecinin farklı neticeleri ortaya çıkaracağı hesaplanmamıştır.
- ✓ Neo-fonksiyonalist yaklaşımın çıkışında "ideolojilerin sonu" varsayımından hareket edildiğinden "Nasyonalizmen" in muhtemel etkileri yeterince göz önünde bulundurulmamıştır.
- ✓ Fonksiyonalist teoriler aynı zamanda dış çevrenin entegrasyona yapacağı önemli etkileri, örneğin uluslararası ilişkiler sistemindeki değişimin entegrasyon süreci üzerindeki etkilerini, göz ardı etmiştir.
- ✓ Entegrasyon sürecine paralel olarak Avrupa'da, sosyal yaşamda ve siyasi kültürde önemli değişimler vuku bulmuştur. Bu değişim süreci, teori tarafından ve buna bağlı olarak pratik politika da dikkate alınmamıştır.

Avrupa Birliği organları ve kuruluşlarının meşru olup olmadıkları sorusu, Avrupa ülkeleri savaş sonrası refaha kavuştuktan sonra ilk defa yaşanan 1973 ve 1979 krizlerinde ortaya atılmıştır. Avrupa Komisyonu, sorunun çözümü için 'vatandaşların Avrupa'sı' terimini bulmuş ve Avrupa Parlamentosu'nun halk tarafından doğrudan seçilmesine karar verilmiştir. Bununla da 'Avrupa teknokrasi'ne' doğru ilk adım atılmıştır.

Ayrıca, 1952-1958'den beri epeyce derinleştirilen Avrupa uyum politikası kapsamında hemen hemen tüm politik alanlarda uyum sağlandığı için, üye ülkeler adım adım 'egemenlik haklarını' kısmen AB'ye devretmektedirler. Kaldı ki, Avrupa Birliği hakiki bir parlamentosa, halkın hâkimiyeti, yeterli politik kamuoyu ve siyasi gücü vs. olmadığı için ciddi demokrasi eksiklikleri bulunan bir sistemdir. AB'nin bu şekilde teknokratik bir yöntemle yavaş yavaş

kurulması, onun demokratik değerlerinin aynı paralelde erozyona uğramasına yol açmıştır. Ekonomik-teknokrasi enstrümantal mantığa dayandığından, onun siyasi birleşmeye uyum sağlaması otomatikman yürümemektedir.

Sonuçta, 2010 yılına kadar AB'nin üye sayısı hayli kabardığından, geleceğin Birlik Avrupa'sının ekonomik, politik ve kültürel uyumlu bir Birlik olamayacağı hesaplanabilir. Çünkü başta birbirine çok benzeyen ve birlikte yola çıkan ilk 6 üyeli AB'nin tersine, tarihi, kültürü, kimliği, siyasi gelenekleri ve sosyo-ekonomik durumları birbirinden değişik yeni üye ülkeler, AB'nin yeni çehresini belli ölçülerde değiştirmişlerdir.

Türkiye'nin AB'ye girme çabaları da Avrupa'yı bir 'Hıristiyanlar Kulübü' olarak gören zihniyetle çatışmaktadır. AB'yi teolojik kriterlere göre belirlenen sınırların dışına taşıyacağı için Türkiye'nin üyelik çabaları, bu problemleri önümüzdeki yıllarda oldukça güçleştirecektir. Almanya'da ve Fransa'da şimdiden insan haklarının evrensel olduğunu unutarak 'Türkiye, Hıristiyan topluluğuna dahil olmadığı için' üye olmasına karşı çıkan önemli stratejik ayrıfırlık güçler vardır. Ancak, Avrupa Birliği'nin üyelerinin çeşitliliği göz önüne alınınca ekonomik-teknokratik entegrasyonun zaten anlamı kalmamaktadır.

Bu problemlerden yola çıkarak, AB'nin politik hedeflerine göre uyum politikasını derinleştirmek için yeni metotlar geliştirmek gerekmektedir. Bununla birlikte barış ve kozmopolitik özgürlüğün, ekonomik uyumun arkasında kalmaması gerekmektedir. Yani, Avrupa'nın birleşmesi daha çok politik ve kültürel anlamda yürütülmeli, çok uluslu holdinglelere dayanacağına, halkların anlaşmasına ve birleşmesine önem verilmelidir.

AB'nin doğuya açılma amacı ilk planda ulusüstü/supranasyonal bir politik idari sistem, ekonomik düzen ve ekonomik gelişme olmamalıydı. AB'ye aday ülkelerin giriş müzakereleri, sadece AB'nin kalıplaşmış kriterlerine uygun olmalarıyla sınırlı kalmamalıydı. Aksine, bu genişleme politikası, yeni üyelere karşılıklı öğrenme ve değişme süreci olarak anlaşılmalıydı. Bu kriterleri ön plana çıkartacak ve Avrupa kamuoyunu bu doğrultuda hazırlamak için bilimsel araştırmalar yürütmek kaçınılmazdır. Uluslararası Avrupa-Türkiye Üniversitesi'nin temel görevlerinden birisi de bu olmalıdır.

2.5 Uyum Politikası ve ETU

Uluslararası Avrupa-Türkiye Üniversitesi'nin konsepti, Avrupa uyum politikasının politik amaçlarından ve bunların şimdi ve gelecekte gerçekleştirilmesi düşüncesinden yola çıkılarak hazırlanmalıdır. Çünkü uyum sağlayabilmek sadece hukuk, ekonomik ve politik alanda uzmanlık değil, politik-ahlaki standartlar, tarih, toplum bilimi, kültür ve din alanlarında köklü bilgi ve uzmanlık gerektirmektedir. Toplum bireylerini iyi yönetmek üzere ekonomik-teknokratik ve hukuk-adalet alanlarında uzman elitler yetiştirmek yanlıştır. Arma bunların eğitimi Avrupa uyum politikasını geliştirmek amacıyla politik ve kültürel sağlam temellere oturtulmalıdır.

Alman üniversitelerinde verilen eğitim, Avrupa'nın amaçlarına 'yeterli derecede' önem vermemekte, konu sadece eğitim görevlisinin inisiyatifine bırakılmaktadır. Avrupa konusunda eğitim verildiği takdirde de, sadece AB organlarının teokratik ilgisine bağlı olarak hukuk, ekonomi ve devlet politikası alanlarıyla sınırlı kalmaktadır. Avrupa tarihi (ki Osmanlı İmparatorluğu bunun bir parçasıdır ve şunu unutmamak gerekir ki, Osmanlı İmparatorluğu özünde bir Avrupa İmparatorluğu'dur), kültürü (Balkan ve Osmanlı-Müslüman kültürü bunun önemli bir öğesidir), toplum yapısı ve din sosyolojisi, özellikle İslam konusunda araştırma ve eğitim eksik kalmaktadır. Yeni yeni kurulan dinsel eğitim vermesi gerekli merkezler, emperyal bir bakış destekleyici öğeler içermektedirler ve örneğin Alevi inancını ilaham dışı ilan etmektedirler.

ETU'yu kurmak, hem Alman üniversitelerinin eğitim durumu, hem de Avrupa uyum politikası içinde yaşanan sorunlar açısından ancak uyum politikasının politik, kültürel ve sosyolojik

boyutlarını temel alır ve bu konularda araştırma ve eğitimi ilerletmeye yardımcı olursa, faydalı olacaktır. Çünkü ancak böyle bir üniversite, bir eğitim kurumunun temel ve klasik anlamına geri dönmüş olacaktır. Yani, verdiği eğitimle bağımsız bireyler ve dolayısıyla toplumlar yetiştirebilecektir.

Modern Avrupa üniversiteleri de, bilginin manastırlardan çıkıp günlük hayata girmesiyle, yani bilimin laikleşmesiyle, dinsel dogmalardan ayıklanmasıyla oluşabilmişlerdir. Aynı burada olduğu gibi kurulacak 'Avrupa Üniversitesi'nde', bilimin ekonomik, dinsel ve bürokratik diktelerden uzak tutulması gerekir. Başka deyimle, önemli olduğu halde, yalnız bürokratik alanda relevant/kullanılır bilgi değil, bireysel kolektif kimliklerin temelini sarsmadan, bilakis bu değerlerin üstüne inşa eden ve Avrupa'nın politik, kültürel ve toplumsal birleşme sürecine katkıda bulunacak bilgiye odaklanmış bir eğitimin verilmesi söz konusudur. Böyle bir eğitimle yalnız teknik bilgi vermek değil, eğitimin klasik anlamda hedefi olan "bireyselleşerek bilinçlenme" ve/veya "bireyselleştirerek bilinçlendirme" gerçekleşmiş olur.

2.6 Ana Bilim Dalı

Uluslararası Avrupa-Türkiye Üniversitesi, eğitimin klasik amacına hizmet veren bir araştırma kurumu, öğrenen ve öğreten bir kurum olarak yapılanmalıdır. Avrupa Birliği'nde gittikçe artan entegrasyon ve yer küremizi etkileyen globalleşme göz önüne alındığında, bu tür üniversite fikrinin çok güncel ve gerekli olduğu hemen anlaşılır. Bu üniversitede çeşitli ülkeler ve kültürlerden gelen öğrenciler ezberciliğe itibar etmeyen, sadece aklın ve bilimin rehberliğine dayanan bir temel üzerinde yetiştirilmelidirler. Üniversite'deki öğretim dalları hem birbirleriyle, hem de uluslararası temelde diğer eğitim kurumlarıyla bilgi alış-verişi içinde olmalıdır. Bu üniversite, Avrupa'nın interkültürel ve politik alanlarda birleşmesi, uyum sağlanması için bilineni ve doğru olduğu iddia edilen verileri sürekli sorgulayarak, bilinmeyeni ve yeni alanları sürekli araştırarak 'objektif' bilgileri bulmaya özendirilen bir "Araştırmacı-Geliştirici-Yönetim Katılımcı" model üniversite olmak zorundadır.

Mevcut eğitim politikası hedefinden, yani 'uluslararası ekonomik güç yarışı körükleyen ve tek tek ülkelerin çıkarlarını ön plana çıkartan eğitimden', daha teknik deyimle sunulmakta olan yalnız teknik eğitimden uzak durmalıdır. Avrupa uyum politikasını etkilemek, hatta yönlendirmek için çeşitli AB organları ve kuruluşlarıyla yakın ilişkiye geçilmeli, öğrencilere AB bürokrasisini ve üye ülkelerin mevzuatlarını tanıtmak için etüt yapma olanakları sunulmalıdır. Üniversite yine amacı doğrultusunda kendi kendini demokratik bir biçimde yöneten bir kurum olarak yapılanmalıdır. Üniversitenin öğretim dilleri Türkçe, Almanca ve İngilizce olmalıdır.

ETÜ'da aşağıda sayılan öğretim dallarında eğitim öngörülmelidir:

Siyasal Bilimler Fakültesi [Politik Fikirler (düşünceler) tarihi, Uluslararası İlişkiler, Karşılaştırmalı Sistemler ve Hükümetlilik Modelleri]

Avrupa Toplum Tarihi (Osmanlı ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi dâhil)

Dil ve Edebiyat (Türkçe, Almanca, İngilizce)

Din Sosyolojisi ve Karşılaştırmalı Dinler Tarihi

Uluslararası ve Avrupa Hukuku Ağırıklı Hukuk Fakültesi

İdari Bilimler

Ekonomi ve İktisat Sosyolojisi

Güzel Sanatlar

Verilecek eğitimin amacı, hem politik-kültürel açıdan eğitilmiş, hem de kendi dallarında uzmanlık bilgilerine sahip 'Avrupalı vatandaşlar' veya hukuki deyimle 'birlik yurttaşları' (Unionsbürger) yetiştirmek olmalıdır. Bu kriterlere göre yetiştirilmiş gençler hem meslek, hem de günlük hayatlarında Atatürk'ünde işaret ettiği "batı medeniyet anlayışını" ve Kant'ın söylemi olan insanlar arası 'Ebedi Barış'ı savunur ve daha ileriye taşıyarak geliştirirler.

2.7 Çetrefilleşen Sorunlar İçinde ETU'nun Yeri

ETU, bu konsept üzerine kurulduğu takdirde alternatifsiz olacaktır. Çünkü Avrupa açısından bakıldığında, Avrupa'nın genişlemesiyle uyum politikasındaki problemlerin hem derinleşeceği hem de çetrefilleşeceği, bu anlamda da oldukça zorlaşacağı görülebilmektedir. Edilginleşen bir Avrupa'nın yanında, evrensel düzeyde de barışın geliştirilmesi devam ederse, ekonomik blokların ekonomik-politik güç yarışı, politik-askeri boyutunu aşarsa -ki bu kültürlerin savaş tehlikesini içerebilir- ve Avrupa Birliği'nin kuruluş amacı sulandırılmadan devam ederse, bu üniversitenin yetiştireceği uzmanlara kesinlikle ihtiyaç vardır.

Türkiye açısından bakılırsa, ETU'ya alternatif zaten yoktur. Çünkü bugünkü Avrupa kamuoyu Türkiye'yi, 'Avrupa'nın kapısını çalan, ama nüfusunun çoğu kırsal kesimde yaşayan, eğitimi eksik veya okuma yazma bilmeyen bir ülke' olarak görmektedir. AB üye ülkelerinde yaşayan Türkleri de genelde 'Avrupa'da yabancı bir kültürü yaşatmak isteyen bir toplum' olarak gördüklerinden, onların 'Avrupa'ya nasıl uyum sağlayacaklarından' oldukça şüphelenmektedirler. Ancak, konsepti Avrupa uyum politikası şartları çerçevesinde belirlenmiş bir üniversite yeni elitler yetiştirebilir. Bunun için, Avrupa uyum politikası mantığını sadece ekonomik uyum üzerine oturtulması safhasının aşılması kaçınılmazdır. Bu yüzden kozmopolit bir görüşün böyle bir proje üzerinde çalışması zorunlu görünmektedir.

Avrupa Birliği İçinde Dil Sorununu Çözme ve Uluslar arası Avrupa-Türkiye Üniversitesi

Avrupa Birliği, pratikte İngilizce ve Fransızca'yı çalışma dilleri olarak kabul etmiştir. Ancak, AB kendi içinde 24 resmi dili de eşit olarak kullanmakta ve her belge çevirisi yapılarak, bu dillerde de ayrıca yayınlanmaktadır. Bir çevirmen, günde ortalama olarak 5-6 sayfayı ikinci bir dile çevirebilmektedir. Hukuki metinlerin ikinci bir dile çevirisinde ise önemli zorluklarla karşılaşmakta ve ağır mesleki terimlerin karşılığının bulunması zannedildiği gibi kolay olmamaktadır. O nedenle, giderek yoğunlaşan uluslararası ilişkilerde çevirmenlik, dil bilimi her geçen gün biraz daha önem kazanmaktadır.

Avrupa Birliği tarafından 2000 yılı içinde yapılan çalışmalar çerçevesinde, toplam 1,2 milyon sayfanın çeşitli dillere çevirisi gerekmiştir. Bu gibi çalışmalarda 'Çevirmen Bilgisayar' Sysran (Übersetzungssystem) gibi modern tekniklerden de yararlanılmaktadır. Buna rağmen, 4.000'den daha fazla çevirmen sadece bu alanda çalışmakta ve Avrupa Birliği'nin bütçesinden bu iş için her yıl 700 milyon Euro'dan daha fazla, başka bir deyişle bütçenin % 0,8'i gider olarak harcanmaktadır.

3.2 Avrupa Birliği'nin Genişlemesi ve Çevirmenlere Gereksinim

Avrupa Birliği'nin kapılarını Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine açması, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Romanya, Bulgaristan gibi ülkelerin aday ülke konumundan üye ülke statüsüne geçmesiyle, birliğin kullanmak zorunda kaldığı resmi dil sayısı 2014 yılında 24'e yükselmiştir. Bu durumda, 500'den daha fazla çeviri kombinasyonu ortaya çıkmaktadır. Genişleme öncesinde bu kombinasyon olanağı 110'du. Karşılıklı çeviri olanağı olmayan diller için ise, ara çözümler üretilmektedir. Örneğin, Slovakçadan Yunancaya doğrudan çeviri olanağı olmadığından 'köprü dil' olarak ilk önce İngilizceye, daha sonra da Yunancaya çeviri yapılmaktadır. Bu çeviri sistemi, zaman kaybı yanında, vurgulanmak istenen ifade

inceliklerinin kaybına da neden olmaktadır. Yapılan hesaplara göre, her yeni resmi dil için 240'ın üzerinde çevirmene gereksinim bulunmaktadır.

AB üye ülkeleri vatandaşları tarafından doğrudan seçilen Avrupa Parlamentosu ise, dil konusunda büyük hassasiyet göstermekte ve tüm çalışma gruplarında üye parlamenterlerin kendi dillerini konuşabilmeleri için gerekli 'çeviri hizmetlerini' sunmaktadır. Böylece retorik incelikler, diplomatik ifadeler ve arzuların kelime oyunları korunabilmektedir. Avrupa Parlamentosu meşruluğunu, bu diller ailesini korumakta görmektedir. Eski Sovyetler Birliği'nde yürütülen, Rusça'ya dayalı "tek dillilik" uygulamasının aksine, "çok dilliliği" esas almaktadır. "Tek dilliliğin" getirdiği büyük eksiklikler AB tarafından iyi bilinmekte ve bu hatalardan önemle kaçınılmaktadır. O nedenle Avrupa Birliği, çeviri masraflarını zannedildiği gibi bir yük olarak görmemektedir.

Ayrıca, Avrupa Birliği'ne aday eski doğu bloğu ülkeleri, yarım yüzyıl boyunca içe kapalı bir yaşam sürdürdüklerinden, bu ülkelerde çevirmenlik yapacak yeterli sayıda eleman da bulunmamaktadır. Bu boşluğu doldurmak için, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine, bazı bakanlıkların tercüme bürolarından yardım heyetleri gönderilmiştir. O zamanın aday ülkelerde de meslek dilini tercüme edebilecek kaliteli çevirmenlere olan gereksinim hızlı bir şekilde artmaktaydı. Örneğin, Macaristan'da sadece Avrupa Hukuku ile ilgili olarak çevrilmesi gereken 60 bin sayfadan 2008 yılına kadar 42 bin sayfa Macarea'ya çevrilebilmiş ve Macaristan bu iş için 4,5 milyon Euro harcama zorunda kalmıştı. Bu paranın 3 milyon Euro'luk kısmı, Macaristan tarafından karşılanırken, kalan 1,5 milyon Euro AB tarafından karşılanmıştır. Küçükük Slovenya'da bile 40 çevirmen, Avrupa Hukuku ile ilgili metinleri ülke diline kazandırmaya çalışarak, bir ayda ancak 400 s. kendi dillerine aktarabilmekteydiler. Acaba Türkiye'de durum nedir? Bu alanda hangi hazırlıklar yapılmıştır? Kurulması öngörülen Uluslararası Avrupa-Türkiye Üniversitesi, sadece bu gerçek göz önünde bulundurulsa bile kaçınılmaz görünmektedir.

3.4 Entegrasyon Billimine Doğru

Avrupa Birliği üye ülkeleri arasındaki entegrasyon sürecine paralel olarak, bu alanda yapılan araştırmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Bunun ulaştığı safha incelendiğinde hem Almanya'da ve hem de uluslararası bilim dünyasında bu araştırma alanının gittikçe büyüdüğünü görmekteyiz. Diğer yandan araştırma sonuçları karşılaştırıldığında ise, Avrupa uyum politikası çalışmalarında aşağıda sıralandığı gibi çeşitli sorularla karşılaşılmaktadır.

Çeşitli alanlarda yapılan araştırmalarda sorunların odak noktası, araştırma objeleri ve metodlarının ortak tarafları neledir?

"Uyum bilimi" diye adlandırdığımız araştırma dalı üretilmiş (türetilmiş) bir terim midir?

"Uyum bilimi": disiplinlerarası iletişimi sağlamaktan çok, telkin mi etmektedir?

"Uyum bilimi", çeşitli bilim dallarında ve konularda yapılan çalışmaları ve öğretim için gerekli merkezi öğeleri belirleyici bir çerçeveye doğru mu götürmektedir?

"Uyum bilimi" yoluyla yapılan çalışmalar ve varılan sonuçlar birbirlerini etkileyerek ve tamamlayarak bu bilgiler kullanılabilir mi?

Araştırma konusu aynı görünse de, her bilim dalı kendi içinde, yalnız kendi görüş açısından bakarak uzmanlaşacak/ diğerlerinden kopacak ve bu da ister istemez tüm bilim alanının parçalanmasına mı yol açacaktır?

Bilimsel çevreye yönelttiğimiz bu gibi sorular, aynı zamanda bir özenti ve beklentiyi içermektedir. Bunun için hem araştırmalara katılan bilim insanlarının, hem de politik tartışmaları yürütenlerin aynı masaya oturarak ortak bir platform oluşturmaları gerekmektedir. Oluşturulabilecek böyle bir platformun içinde Uluslararası Avrupa-Türkiye Üniversitesi'nin yeri ve rolü ne olabilir?

4.1 Bilim Alanının Evrimi: Büyüme ve Yönelme

"Uyum politikaları araştırmalarına" genel anlamda bakıldığında, büyük bir genişleme ve uzmanlığa yönelme eğilimleri görülmektedir. Günümüzde 'Avrupa' konusu, 1970'lerde ve 1980'li yılların başında olduğu gibi gölge tema olmaktan çıkmıştır. Bu alan, artık birçok akademisyen için cazip bir iş alanı olmuştur. Aynı zamanda politik ve bilimsel merak uyandırarak, tartışma/araştırma konusu ve bu yolla da araştırma kurumlarına bütçe ayrılan bir alan haline gelmiştir. Bu gelişmenin öğelerini tek tek şöyle sıralayabiliriz:

Sayıları gittikçe artan bir grup yayınevi, AB'yi keşfetmişlerdir. Burada büyük kazanç umarak araştırmacı ve öğrencilere satmak için yayınlarının sayısını gittikçe arttırmışlardır ve bu sayı gün geçtikçe artmaktadır. Türkiye'de de aynı veya benzeri gözlemler yapılabilmektedir. Birçok Alman ve daha çok İngiliz yayınevleri, yeni dergilere yatırım yaparak maddi riske bile girmişlerdir. Yeni sözlükler, ajandalar, cep kitapları ve hukuki yorumlar çıkarılmışlardır. Bu gözlemler, AB konularında temel bilgilere gittikçe büyüyen bir talebin olduğunu teyit etmektedir. Aynı talep, Türkiye'de de var mıdır? Ne yapmak gerekmektedir? Görsel alanda yapılan deneylerle de uyum politikası ve eğitim programlarında bunlardan yararlanmanın mümkün olup olmadığı araştırılmaktadır. Bu gözlem, Türkiye için de geçerli midir?

Avrupa Birliği veya onun özel bir ağırlık konusuyla uğraşan bilim kurumlarının ve akademik örgütlerin sayısı da oldukça artmıştır. 1960'lı yıllardan beri çalışan "Avrupa Uyum Politikası Çalışma Grubu" gibi kuruluşların yanında, ulusal European Community Studies Association/AB çalışma örgütlerinin sayısı da birkaç katına çıkmış, Jean Monnet-Kürsüsü Profesörleri de kuruluşlarıyla yerel, ulusal ve tüm Avrupa düzeyinde bir ağ örmüşlerdir. AB Komisyonu tarihçilerinin, uluslararası Avrupa Federasyonu'nun, iktisat bilimcilerinin (örneğin Kenneth Dyson'un Avrupa Devletleri ve Euro, İngiliz Akademisi'nin Avrupa Araştırma Fonu veya EMU Monitör, Avrupa Politik Araştırmaları Ağ Örgütü ve Avrupa Politik Araştırmaları Geçici Örgütü'nün yaptığı çalışmalar ve yayınladıkları sonuçlar, bu alanda da çalışmaların arttığını gözler önüne sermektedir. Türkiye'de aynı ağırlıkta çalışmalar yapan kurumlar var mıdır? Bu boşluğu, Uluslararası Avrupa-Türkiye Üniversitesi doldurabilir mi?

AB konularında verilen eğitim alanları da genişlemiştir. Bu konuda en eski kurum olan Avrupa Koleji Brügge, 1970'li yıllarında 100 öğrenciye ders verirken, bu sayı 2001'de 280'e ulaşmıştır. Koleji, şimdi de Varşova yakınlarında Natolin bölgesinde ikinci bir kampüs açmıştır. Avrupa Yükseköğretim Enstitüsü¹⁶ adlı bu yeni kuruluşun yanı sıra birçok Avrupa ve Alman üniversiteleri de yükseköğretim mezunlarına AB konularında geniş yelpazeli eğitim ve uzmanlık imkânları tanımaktadır. Özellikle İngiliz okulları, kurslar için harç talep ederek para bile kazanmaktadır. Geleneksel öğretim dallarında -örneğin uluslararası siyasi ilişkiler- görev almak isteyen profesörlerden Avrupa konusunda çalışmış olmaları istenmekte, uzmanlığı olanlar ise tercih edilmektedir. Bilimsel seminerlerin, konferansların sayısının çığ gibi arttığı da kendiliğinden anlaşılmaktadır. Üniversiteler içinde veya dışında yer alan araştırma enstitülerinin potansiyelleri de artık yön belirleyerek geniş bir yelpaze arz etmektedir. AB hakkında tüm konuları bünyesinde toplayan 'Avrupa Politikası Enstitüsü'nün yanında, birçok yeni merkezler oluşmuştur. Örnek olarak, 'Uygulamalı Politika Araştırmalar Merkezi, Münih', 'Avrupa Uyum Politikası Araştırmaları Merkezi, Bonn', 'Kültür Bilimleri Enstitüsü', Essen'in Avrupa Seminerleri, 'Kültür ve Politika Vakfı'nın çeşitli bölümleri, Trans Avrupa Politik Araştırmaları Topluluğu ile birlikte çalışan 'think tank'ların (düşünce kuruluşları) Avrupa çapında ördükleri ağ sayılabilmektedir. Alman Araştırmalar Birliği, İngiltere'nin Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Konseyi başta olmak üzere, Norveç'in "Ulusal Devleti Avrupalılaştırma Araştırmaları" Kurumu gibi çalışmalarını maddi açıdan destekleyen (yönlendiren ve koordine eden) daha birçok ulusal kurum, AB konularının genişlemesi üzerine çok özel programlar üretmişlerdir. AB'nin Genel Araştırma Programları mali destek

alanlarına sosyal-bilimsel görevleri de alarak, bu bütçelerden uluslararası araştırma grupları ve projeleri önemli mablağlarla desteklemektedirler. Köln'deki Max-Planck Enstitüsü Toplum Bilimi Dalı ve Max Planck Birlik Mülkiyetleri Hukuku Projesi gibi birçok Max-Planck Enstitüleri, sayısız projelerle Avrupa Birliği'ndeki gelişmeleri araştırmaktadırlar. Neyse ki, bilimsel tartışmalar sadece kendi alanlarındaki bilim kafeslerinde kalmamaktadır. Akademik uzmanlar, Avrupa Birliği'nin gündemine girerek para birliğine götüren unsurlar, AB'ye yeni üyeler alınması, AB devletlerarası görüşmeler, çevre ve sosyo-politik ana temelleri ve yasaları gibi birçok sorunları aktif olarak tartışmaktadırlar. Büyük günlük gazeteler artık politik konjüktüre göre "bilimsel alanlardan" derlemeler sunmaktadırlar. Sonuçta, siyaset birçok konularda araştırma/soruşturma alanları yaratıyorsa da, bilimin verdiği cevapların politikaya hangi boyutta yansıtıldığına net bir cevap vermek pek mümkün olmamaktadır.

Kaynaklar

- Blaž: Weidenfels/Wessels, Avrupa Entegrasyonu Çalışmaları Yılığı, Bonn 1981.
- Blaž: Cempelj, Uluslararası Politika, Paderborn 1981, Uluslararası ilişkiler üzerine Teoriler, Opladen 1990.
- Blaž: Dinan, Encyclopedia of the European Union, Boulder 1998, Grabitz/Hilf, EWG Kararları üzerine Yorumlar, Münih 1989, Monar, AB Konusal(bilimsel) Sözlüğü, Stuttgart 1993, Pfetsch, Uluslararası Politika, Stuttgart 1994, Weidenfels/Wessels, A'dan Z'ye Kadın Avrupa, Bonn 1992, Weyke, Uluslararası Politika El Sözlüğü, Bonn 1995.
- Linsenmann/Mitzag, Internette Avrupa, 2000.
- <http://www.mpi-erlangen.de/projekte/ind/>
- <http://www.eurostat.org>
- <http://www.consilium.eu>
- <http://www.etat.lu/CERE>
- <http://www.bilimve.fikidiz/>
- Dyson, European States and the Euro, Oxford 2001
- <http://www.erd.org/>
- Prof. von Hagen, Zentrum für Europäische Integrationsforschung, <http://www.zei.de>
- <http://www.essex.ac.uk/cepr/>
- <http://www.colinvaop.be/>
- <http://www.lup.be/>
- bak örneğin: <http://www.dfr.de/foerder/arbeit/Photo.html>
- <http://www.lup-berlin.de>
- <http://www.cap.uni-muenchen.de/foerder/ausw/index.html>
- <http://www.zei.de>
- <http://www.zei.mpg.de>
- <http://www.lry-emunichon.de/usa2/>
- <http://www.hpsa.be>
- <http://www.dfr.de>
- <http://www.essex.ac.uk/europea.html>
- <http://www.anna.unn.no/>
- http://eurpsa.eu.int/comm/research/isp5_de.htm
- http://www.mpi-erlangen.de/berichts/jahrbuch_04.html
- <http://www.mpg-rlm.mpg.de/deutsch/home1.htm>